

TURINYS

Padėkos žodis	9
Pratarmė	11
Kitos viduje tūnančios asmenybės	15
PIRMA DALIS. Sumaištis epizodai	19
ANTRA DALIS. Tapimas mokytoju	183
TREČIA DALIS. Anapus beprotybės	397
Epilogas	482
Pabaigos žodis	490
Autoriaus pastaba	498

ANTRAS SKYRIUS

1

Pirmoji Pietvakarių centro apklausa buvo numatyta 1978 metų sausio 31 dieną. Kai seržantas Willisas atvedė Milliganą į apklausos kambarį, akis į jį pakėlė Dorothė Turner – liauna, rūpestingų akių psichologė drovia, kone baiminga veido išraiška.

Prieš save ji išvydo malonios išvaizdos metro aštuoniasdešimt trijų centimetrų ūgio jaunuolį mėlynu kombinezonu. Jis turėjo vešlius ūsus ir ilgas žandenas, bet akyse šmėžavo vaikiška baimė. Atrodė nustebęs ją pamatęs, bet kai atsisėdo į kėdę priešais, nusišypsojo ir rankas sudėjo ant kelių.

– Pone Milliganai, – tarė ji, – aš esu Dorothė Turner iš Pietvakarių bendruomenės psichikos sveikatos centro ir atėjau užduoti jums keletą klausimų. Kur šiuo metu gyvenate?

Jis apsidairė aplink.

– Čia.

– Koks jūsų socialinio draudimo numeris?

Jis susiraukė ir ilgai apie tai galvojo. Pažvelgė į grindis, paskui pažiūrėjo į geltonas šlakbetonio blokų sienas, tada apsistojo ties ant stalo stovinčia skardine, kuri buvo naudojama kaip peleninė. Galiausiai ėmė kramtyti piršto nagą ir tyrinėti odeles.

– Pone Milliganai, – tarė ji, – jei norite, kad jums padėčiau, turėsite bendradarbiauti. Turite atsakyti į mano klausimus, kad galėčiau suprasti, kas vyksta. Nagi, koks jūsų socialinio draudimo numeris?

Jis gūžtelėjo pečiaus.

– Nežinau.

Ji pažvelgė į savo užrašus ir perskaitė numerį.

Jis papurtė galvą.

– Tai ne mano numeris. Jis turėtų būti Billio.

Ji staigiai pakėlė akis.

– Na, o jūs nesate Billis?

– Ne, – atsakė jis. – Aš ne.

Ji sumirksėjo.

– Palaukite. Jei nesate Billis, tai kas jūs?

– Aš esu *Davidas*.

– Na, o kur Billis?

– Billis miega.

– Kur miega?

Jis parodė sau į krūtinę.

– Čia. Jis miega.

Dorothe Turner atsiduso ir įsitempusi kantriai linktelėjo galvą.

– Turiu pasikalbėti su Billiu.

– Na, *Arthuras* jums neleis. Billis miega. *Arthuras* jo nežadins, nes jei tai padarys, Billis nusižudys.

Ji ilgai tyrinėjo jaunuolį, nežinodama, kaip elgtis toliau. Jo balsas ir veido išraiška buvo vaikiška.

– Palaukite. Noriu, kad man tai paaiškintumėte.

– Aš negaliu. Padariau klaidą. Net neturėjau to sakyti.

– Kodėl ne?

– Turėsiu bėdų su kitais. – Jauname balse pasijuto panika.

– O tavo vardas *Davidas*?

Jis linktelėjo galva.

– Kas tie kiti?

– Negaliu jums pasakyti.

Ji švelniai pabarbeno į stalą.

– Na, *Davidai*, turi man papasakoti apie šiuos dalykus, kad galėčiau padėti.

– Negaliu, – pasakė jis. – Jie labai ant manęs supyks ir daugiau nebeišleis.

– Nagi, juk turi kam nors papasakoti. Juk tu labai bijai, ar ne?
– Taip, – atsakė jis, o akyse susikaupė ašaros.
– Tau svarbu pasitikėti manimi, Davidai. Turi man papasakoti, kas vyksta, kad galėčiau padėti.

Jis kurį laiką galvojo ir galiausiai gūžtelėjo pečiais.

– Na, pasakysiu jums su viena sąlyga. Turite pažadėti, kad niekam visame pasaulyje neatskleisite šios paslapties. Niekam. Niekada. Nė už ką.

– Taip, – tarė ji. – Pažadau.

– Niekada gyvenime?

Ji linktelėjo galva.

– Sakykite, kad pažadate.

– Pažadau.

– Gerai, – pasakė jis. – Aš jums pasakysiu. Ne viską žinau. Tik Arthuras žino. Kaip ir sakėt, man baisu, nes dažniausiai nežinau, kas vyksta.

– Kiek tau metų, Davidai?

– Aštuoneri, bet greitai bus devyneri.

– Ir kodėl būtent tu atėjai su manimi pasikalbėti?

– Net nežinojau, kad stosisi į dominavimo lauką ir čia pasirodysiu. Kalėjime kažkuris susižeidė ir aš atėjau prisiimti skausmą.

– Ar galėtum paaiškinti?

– Arthuras sako, kad esu skausmo saugotojas. Kai skauda, esu tas, kuris stoja į dominavimo lauką ir išjaučia jį.

– Tai turėtų būti siaubinga.

Jo akyse suspindo ašaros, jis linktelėjo galva.

– Tai nesąžininga.

– Kas yra tas „dominavimo laukas“, Davidai?

– Taip jį vadina Arthuras. Jis mums paaiškino, ką daryti, kai vienam iš mūsų reikia pasirodyti. Tai didelis baltas apšviestas laukas. Visi stovi aplink jį, žiūri arba miega savo lovose. Ir tas, kuris žengia į tą lauką, ateina į pasaulį. Kaip sako Arthuras, „kas atsistoja į tą lauką, perima sąmonę“.

– Kas tie *kiti* žmonės?

– Jų yra daug. Ne visus pažįstu. Tik kai kuriuos, bet ne visus. Oi. – Jis aiktelėjo.

– Kas nutiko?

– Aš pasakiau Arthuro vardą. Dabar jau tikrai prisiviriau košės, kad neišsaugojau paslapties.

– Viskas gerai, Davidai. Pažadėjau tylėti.

Jis susigūžė kėdėje.

– Daugiau nebegaliu kalbėti. Man baisu.

– Gerai, Davidai. Šiai dienai užteks, bet rytoj grįšiu ir pasikalbėsiu su tavimi dar kartą.

Išėjusi iš Franklino apygardos kalėjimo pastato ji sustojo ir, pajutusi šalto vėjo gūšį, stipriai įsisupo į paltą. Atėjo čia pasiruošusi susitikti su jaunu nusikaltėliu, kuris galbūt apsimeta esąs beprotis, kad išvengtų baudžiamojo persekiojimo, bet nesitikėjo nieko panašaus.

2

Kitą dieną Dorothė Turner pastebėjo, kad į apklausos kambarį įžengusio Milligano išraiška buvo kitokia. Jis vengė jos žvilgsnio, sėdėjo ant kėdės prie krūtinės prisitraukęs kelius ir knibinėjo batus. Ji paklausė, kaip jis jaučiasi.

Iš pradžių jis nieko neatsakė, žvalgėsi, kartkartėmis pažvelgdavo į ją, bet neatrodė, kad ją atpažįsta. Paskui papurtė galvą, o jam prakalbus pasigirdo berniuko balsas su koknių akcentu.

– Na, ir triukšmas čia, – pasakė jis. – Tu. Visi tie garsai. Oi, nežinau, kas čia vyksta.

– Tavo balsas kažkoks keistas, Davidai. Ar tai koks nors akcentas?

Jis į ją šelmiškai žvilgtelėjo.

– Oi ne, aš ne Davidas. Aš esu *Christopheris*.

– O kurgi Davidas?

– Davidas prisidirbo.

– Ką turi omenyje?

– Ai, kiti baisiai ant jo pyksta, nes jis viską išpliurpė.

– Ar galėtum man paaiškinti?

– Ne, negalėčiau. Aš nenoriu turėti tokių problemų, kaip Davidas.

– O kodėl jis turi problemų? – suraukusi antakius paklausė ji.

– Nes jis išpliurpė.

– Ką išpliurpė?
– Žinai. Išdavė paslaptį.
– Na, tai gal papasakosi man kai ką apie save, Christopheri? Kiek tau metų?

- Trylika.
- O ką mėgsti veikti?
- Aš šiek tiek groju būgnais, bet man geriau sekasi groti armonika.
- O iš kur tu esi?
- Iš Anglijos.
- Ar turi brolių ar seserų?
- Tik Christenę. Jai treji metai.

Ji atidžiai stebėjo jo veidą, ryškiu koknių akcentu tariamus žodžius. Jis atrodė atviras, nuoširdus, laimingas, visiškai kitoks nei asmuo, su kuriuo ji kalbėjosi vos prieš dieną. Milliganas turėjo būti neįtikėtinai geras aktorius.

3

Vasario 4 dieną, per trečiąją vizitą, Dorothė Turner pastebėjo, kad į apklausos kambarį įžengęs jaunuolis kitokios laikysenos, nei matytos abu kitus kartus. Jis buvo atsipalaidavęs, susikūprinęs sėdėjo kėdėje, į ją žvelgė arogantiškai.

– Kaip jautiesi šiandien? – paklausė ji beveik bijodama išgirsti atsakymą.

Jis gūžtelėjo pečiais.

- Normaliai.
- O kaip laikosi Davidas ir Christopheris?

Jis susiraukė ir dėbtelėjo veriamu žvilgsniu.

- Ei, ponija, aš jūsų net nepažįstu.
- Atėjau tau padėti. Turime pasikalbėti apie tai, kas vyksta.
- Šūdas, aš net nežinau, kas vyksta.
- Argi neprisimeni, kaip užvakar su manimi kalbėjai?
- Po velnių, ne. Niekada gyvenime jūsų nemačiau.
- Gal galėtum pasakyti man savo vardą?

- Tommis.
- Tommis. O pavardė?
- Tiesiog Tommis.
- Kiek tau metų?
- Šešiolika.
- O gal galėtum papasakoti šiek tiek apie save?
- Ponia, aš nekalbu su nepažįstamais žmonėmis, todėl palikite mane ramybėje.

Kitas penkiolika minučių ji bandė ką nors iš jo ištraukti, bet Tommis liko toks pat užsispyrusiai paniuręs. Išėjusi iš Franklino apygardos kalėjimo, Dorothė Turner kurį laiką stovėjo *Front* gatvėje tarsi apdujusi, galvodama apie Christopherį ir savo pažadą Davidui niekada neatskleisti paslapties. Dabar ji blaškėsi tarp savo pažado ir suvokimo, kad viską reikia papasakoti Milligano advokatams. Vėliau ji paskambino į valstybės skiriamų gynėjų biurą ir paprašė leisti pasikalbėti su Jude Stevenson.

– Klausykite, – pasakė ji, kai atsiliepė Stevenson, – dabar tikrai negaliu su jumis apie tai kalbėti, bet jei nesate skaičiusi knygos „Sybil“ (*Sybil*), būtinai nusipirkite ir perskaitykite.

Nustebinta Turner skambučio, Judė Stevenson tą patį vakarą nusipirko knygą „Sybil“ ir pradėjo skaityti. Supratusi, kur link viskas suka, ji atsigulė į lovą ir žiūrėdama į lubas susimąstė: „Betgi ne! Daugybė asmenybė? Ar tai jai norėjo pasakyti Turner?“ Tada pabandė įsivaizduoti Milliganą, kuris taip stipriai drebėjo, kai stovėjo liudytojų akistatoje. Ji prisiminė ir kitus kartus, kai jis buvo šnekus ir manipuliuojantis, laidantis juokelius, žarstantis sąmojų. Jo pasikeitusį elgesį ji visada aiškino depresija. Ir tada prisiminė seržanto Williso pasakojimus apie tipą, kuris gali išsivaduoti iš bet kokių tramdomųjų marškinių, ir gydytojo Russo Hillo komentarus apie jo kartais demonstruojamą antžmogišką jėgą. Jai mintyse nuaidėjo Milligano žodžiai: „Neatsimenu nieko, kuo jie mane kaltina padarius. Aš nieko apie tai nežinau.“

* *Sybil* – 1973 m. JAV pasirodžiusi Floros Rhetos Schreiber knyga, pasakojanti apie psichoterapeutės Cornelios B. Wilbur savo pacientei Sybilei Dorsett taikytą disociacinio tapatybės sutrikimo terapiją.

Jai šovė mintis pažadinti vyrą ir pasikalbėti su juo, bet žinojo, ką pasakys Alas. Ji žinojo, ką pasakytų bet kas, jei pabandytų papasakoti, ką dabar galvoja. Per daugiau nei trejus metus, praleistus valstybės skiriamų gynėjų biure, su tokiu atveju, kaip Milligano, ji niekada nebuvo susidūrusi. Nusprendė kol kas nieko nesakyti ir Gariui. Turėjo pati viskuo įsitikinti.

Kitą rytą ji paskambino Dorothei Turner.

– Žinote, – pradėjo ji, – Milliganas, kurį sutikau ir su kuriuo kalbėjais kelias pastarąsias savaites, kartais elgėsi keistai. Nuotaikų kaitas aš pastebėjau. Jis temperamentingas žmogus, bet esminių skirtumų, kurie leistų daryti išvadą, kad tai panašu į Sybilės atvejį, nepastebėjau.

– Šis klausimas mane kankina jau keletą dienų, – pasakė Turner. – Pažadėjau niekam nesakyti ir pažado laikiausi. Jums tepasakiau perskaityti tą knygą. Tačiau ketinu pabandyti ją įtikinti, kad leistų man jums atskleisti paslaptį ir viską papasakoti.

Primindama sau, kad tai psychologė iš Pietvakarių centro, kuri greičiausiai bus kaltintojų pusėje, Judė pasakė:

– Visos kortos yra jūsų rankose, jūs spręskite. Praneškite man, ko iš manęs tikėtės.

Kai Dorothe Turner ketvirtą kartą grįžo pas Milliganą, ji išvydo išsigandusį berniuką, vadinusį save Davidu tą pirmąją dieną.

– Žinau, kad pažadėjau niekada neišduoti paslapties, – pasakė ji, – bet turiu pasakyti Judei Stevenson.

– Ne! – pašokdamas ant kojų šūktelėjo jis. – Juk jūs pažadėjote! Poniai Judei aš nebeatiksiu, jei jai pasakysite.

– Dėl to tu jai nenustosi patikti. Ji tavo advokatė ir turi žinoti, kad galėtų tau padėti.

– Jūs pažadėjote. Jei sulaužysite pažadą, tai prilygs melui. Negalite sakyti. Aš patekau į bėdą. Arthuras ir Ragenas pyksta ant manęs, kad išdaviau paslaptį ir...

– Kas yra Ragenas?

– Jūs davėte pažadą. O pažadai yra svarbiausi dalykai pasaulyje.

– Argi nesupranti, Davidai? Jei nepasakysiu Judei, ji negalės tavęs išgelbėti. Gali net ilgam patekti į kalėjimą.

– Man tai nerūpi. Jūs pažadėjote.

– Bet...

Ji matė, kaip jo akys tampa stiklinės, o burna ima judėti, tarsi kalbėtusi su savimi. Tada jis atsisėdo tiesiai, surėmė pirštų galiukus ir pažvelgė į ją.

– Ponia, jūs neturite teisės, – pasakė jis švairiu, kone aristokratišku britų akcentu, o žandikaulis vos judėjo, – sulaužyti vaikinui duoto pažado.

– Nemanau, kad buvome susitikę, – pasakė ji, suspausdama kėdės porankius ir iš paskutiniųjų stengdamasi nuslėpti nuostabą.

– Jis papasakojo jums apie mane.

– Jūs esate Arthuras?

Jis vos pastebimai linktelėjo galva.

Ji giliai įkvėpė.

– Na, ką gi, Arthurai, man būtina papasakoti advokatams, kas vyksta.

– Ne, – užprotestavo jis. – Jie jums nepatikės.

– Kodėl gi mums to nepatikrinus? Aš tiesiog atvesiu Judę Stevenson susitikti su jums ir...

– Ne.

– Tai gali išgelbėti jus nuo kalėjimo. Turiu leisti...

Jis pasilenkė į priekį ir paniekinamai pažvelgė į ją.

– Aš jums sakau štai ką, panele Turner. Jei ką nors atsivesite, kiti tiesiog tylės, o jūs atrodysite kaip visiška kvailė.

Po penkiolikos minučių ginčo su Arthuru pastebėjo, kad jo akys vėl sustingo. Jis atsilošė kėdėje. Kai jis pasilenkė į priekį, balsas buvo kitoks, veido išraiška nurimusi ir draugiška.

– Negalite nieko pasakoti, – pasakė jis. – Jūs davėte pažadą, o tai šventa.

– Su kuo dabar kalbu? – prašnabždėjo ji.

– Su Allenu. Esu tas, kuris dažniausiai kalbasi su Jude ir Gariu.

– Bet jie pažįsta tik Billį Milliganą.

– Mes visi atsiliepiame Billio vardu, kad paslaptis neišaiškėtų. Bet Billis miega. Jis seniai miega. Paklauskite, ponია Turner... Neprieštaraujate, jei vadinsiu jus Dorothe? Billio motinos vardas Dorothe.

– Sakote, kad dažniausiai su Jude ir Gariu kalbate *jūs*. Su kuo dar jie buvo susitikę?

– Na, jie to nežino, nes Tommis kalba labai panašiai, kaip aš. Jūs susipažinote su Tommiu. Jis yra tas, kuris visada išsivaduoja iš tramdomųjų marškinių ar antrankių. Mes labai panašūs, tik daugiausia kalbu aš. Jis būna grubus ir sarkastiškas. Nemoka taip sutarti su žmonėmis, kaip aš.

– Su kuo dar jie buvo susitikę?

Jis gūžtelėjo pečiais.

– Pirmasis, kurį Garis pamatė, kai įkliuvome, buvo Dannis. Jis buvo išsigandęs ir sumišęs. Jis daug ko nežino, kas vyksta. Jam tik keturiolika.

– O kiek tau metų?

– Aštuoniolika.

Ji atsiduso ir papurtė galvą.

– Gerai... Allenai. Atrodo, kad esi protingas jaunuolis. Supranti, kad turi mane atleisti nuo pasižadėjimo. Judei ir Gariui reikia papasakoti, kas vyksta, kad jie galėtų tave tinkamai apginti.

– Arthuras ir Ragenas tam prieštarauja, – pasakė jis. – Jie sako, kad žmonės pagalvos, jog mes išprotėję.

– Bet ar nebus verta, jei pavyks apsaugoti tave nuo grįžimo į kalėjimą?

Jis papurtė galvą.

– Tai nepriklauso nuo manęs. Mes visą gyvenimą saugojome šią paslaptį.

– O nuo ko tai priklauso?

– Na, iš tikrųjų nuo visų. Arthuras yra atsakingas, bet paslaptis priklauso mums visiems. Davidas jums pasakė, bet daugiau tikrai niekas neturi žinoti.

Ji bandė jam paaiškinti, kad jos, kaip psychologės, darbas – pranešti apie šiuos dalykus jo advokatui, bet Allenas pabrėžė, kad nėra jokios garantijos, jog tai padės, be to, dėl viso viešumo ir laikraščių antraščių gyvenimas kalėjime taps nebepakeliamas.

Tada pasirodė Davidas, kurį ji atpažino iš mažo berniuko elgesio, ir ėmė maldauti, kad ji tesėtų savo pažadą.

Ji paprašė leisti dar kartą pasikalbėti su Arthuru, kuris išėjo paniuręs.

– Na, jūs ir atkakli, – nepatenkintas pasakė jis.

Ji nepasidavė ir galiausiai pajuto, kad jį nuvargino.

– Nemėgstu ginčytis su dama, – pasakė jis ir atsikvėpdamas atsilošė.
– Jei manote, kad tai tikrai reikia, ir jei kiti sutinka, aš *savo vardu* leiddžiu. Tačiau turite gauti kiekvieno iš jų sutikimą.

Situacijai paaiškinti kiekvienam iš prisistačiusiųjų prireikė ne vienos valandos, sulig kiekvienu pasirodančiu paeiliui ji nenustojo stebėtis įvykdavusia transformacija. Penktą dieną ji susitiko su Tommiu, kuris krapštė nosį.

– Taigi, tu supranti, kad turiu pasakyti poniai Judei?

– Ponia, man nusišvilpti, darykite, ką norite. Tiesiog atstokite nuo manęs.

Allenas pridūrė:

– Pažadėkite, kad niekam pasaulyje, išskyrus Judę, nepasakosite. Taip pat turite priversti *ją* pažadėti, kad ji niekam kitam nepasakos.

– Sutinku, – pasakė ji. – Ir jūs nepasigailėsite.

Tą popietę Dorothė Turner iš kalėjimo nuėjo į valstybės skiriamų gynėjų biurą kitoje gatvės pusėje ir pasikalbėjo su Jude Stevenson. Ji išdėstė Milligano iškeltas sąlygas.

– Norite pasakyti, kad negaliu papasakoti Gariui Schweickartui?

– Turėjau duoti žodį. Man pasisekė, kad jis sutiko kalbėtis su jumis.

– Nelabai tuo tikiu, – pasakė Judė.

Turner linktelėjo galva.

– Nieko tokio. Aš irgi iš pradžių netikėjau. Tačiau pažadu: pamačiusi savo klientą, nustebsite.

4

Kai seržantas Willisas atvedė Milliganą į apklausos kambarį, Judė Stevenson pastebėjo, kad jos klientas užsisklendęs tarsi drovus paauglys. Atrodė išsigandęs pareigūno, elgėsi tarsi jo nepažintų, greitai pribėgo prie stalo, kad atsisėstų šalia Dorothės Turner. Jis nekalbėjo, kol Willisas neišėjo. Vis trynė riešus.

Turner pradėjo: